

Островська Галина Олександрівна,
*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методики навчання
Івано-Франківського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ

Головне завдання сучасної літературної освіти – розвиток в учнів інтересу до читання та художньої літератури, формування гуманістичного світогляду. Ключ реалізації – наскрізне вміння «читати з розумінням, здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, ... уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів» [1].

Експериментально підтверджено удосконалення в учнів навичок з читання і математики через 1) постійну участь дітей в музичних, театральних, мистецьких заходах; 2) танці в опануванні навчальних програм з астрономії і математики (школа м. Ешвілл, Північна Кароліна), теорію та практику ведення бізнесу (школа Нью-Гейвена, штат Коннектикут), засвоєння спільних законів та закономірностей природи (навчання наймолодших школярів створювати невеликі вітрові та дощові станції) тощо [3]. Отже, творчість, мистецтво, міжпредметна інтеграція і STEM-освіта мають великий потенціал у формуванні навичок читання. Сьогодні міждисциплінарна та міжпредметна інтеграція має поєднуватися з трансдисциплінарною – зв'язком навчання і життя, самореалізацією. Сучасна українська школа має не тільки впроваджувати передовий досвід інших країн, а й шукати свій шлях. В умовах проголошеного особистісно зорієнтованого підходу учень мав би мати можливість на уроці обрати спосіб виконання завдання (індивідуально /в парі / в групі), у якій формі йому «ілюструвати» прочитаний твір (проект, лепбук, буктрейлер, емоційне есе, малюнок – власна образотворча діяльність або картинами і виробами світового/українського живопису, графіки, вишивки, різьби –

трансдисциплінарні зв'язки). Тоді поняття жанру і стилю стануть досяжні, олюднені, привласнені на рівні відкриття кожним учнем себе, своїх інтересів та розуміння, навіщо навчатися і читати.

Найбільша потреба учнів ХХІ століття полягає у пошуку і розпізнаванні інформації, її аналізі і систематизації, коментуванні та адаптації до власних потреб, застосуванні набутих знань (Стів Віллер, Британія). Ці потреби можуть бути спрямовані на формування в учнів інтересу до читання через розвиток навичок роботи з інформацією (медіаграмотність, критичне мислення), цифровими технологіями (Canva, MindMister, ThingLink, PowToon тощо).

Ефективним для вчителя літератури, на наш погляд, є інтегроване навчання на основі тематичного підходу («контент-орієнтована інтеграція навчальних предметів реалізується у формі тематичного навчання ...на основі об'єднання навколо однієї теми знань із різних навчальних дисциплін» [2, с. 60]). Це теми миру, патріотизму, цінностей, моралі, кохання, природи. На уроках фізики учні засвоюють фундаментальні закони природи, поняття матерії та енергії, механічні, звукові, світлові, магнітні, електричні явища. Варто згадати, що цією наукою займалися філософи, богослови, астрономи, мореплавці, а назву їй дав Аристотель (7 клас, «Фізика як наука»). Якщо фізика вивчає світ, то література описує його та життя людини. Порівняльний аналіз опису явищ природи, сезонів, стану речовин з позиції природничих наук з їх художньою інтерпретацією письменником не тільки формуватиме єдину картину знань, а й зацікавить шукати паралелі, критично сприймати прочитане, аналізувати та досліджувати. Твір «Маленький принц» Екзюпері (8 клас). На якій планеті жив головний персонаж? А які реально існують планети? Чому письменник не поселив своїх персонажів на відомих планетах? (Учні мають знання з астрономії про планети та відстань до зірок, можуть їх поповнити на сайті <https://nauka.ua/category/astronomy>.) Яку роль у творі виконує цей простір? Яке значення має історія написання повісті-казки «Маленький принц» (1942 р. – час Другої світової війни)? У підсумку самостійної активної читацької діяльності учні самі зроблять висновок про загальнолюдський підтекст твору.

Це і вивчення літератури через дослідницькі завдання (технологія навчання як дослідження, кейс-технологія). З теорії літератури пропонуємо учням дослідити реалізм як напрям у мистецтві: 1) назвати ознаки поняття «реалізм»;

2) перевірити себе через візуальне мистецтво на сайті Wikiart «Енциклопедія візуальних мистецтв» (розділ «Художники за напрямом») [6]. Учні виявлять кілька словосполучень зі словом реалізм («сучасний реалізм», «соціальний реалізм», «аналітичний реалізм», «магічний реалізм», «реалізм нуво»), прочитають про реалізм як «художній метод у літературі та мистецтві, заснований на відтворенні дійсності» [5]. Здобувачі освіти дізнаються, що «у всякому творі красного письменства розрізняють два необхідних елементи: об'єктивний – відтворення явищ, ...і суб'єктивний – щось, вкладене у твір художником від себе» [там само], що в різні епохи надавалось більшого значення то одному, то іншому з них. Учні на сайті у доступній формі зрозуміють відмінність між реалізмом та ідеалізмом або відкриють для себе модернізм у мистецтві ХХ ст. [6; 4]. Робота над жанром може містити діалог про призначення мистецтва, порівняльний аналіз визначень понять у літературознавчих/енциклопедичних словниках та самостійну оцінку програмового твору з позиції набутих знань.

Реформа НУШ передбачає формування компетентностей через наскрізні вміння, зокрема і розв'язування проблем. Чи навчає читання розв'язувати проблеми у житті? Проблемне навчання (Problem-Based Learning) – сучасна освітня стратегія та педагогічна технологія розвивального навчання, яка складається з двох взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів – проблемного викладання (спеціально побудованих педагогом проблемних ситуацій, проблемних завдань) і дослідницької навчальної діяльності здобувача освіти з вирішення завдань. Проблемне вивчення літератури може вибудовуватись на проблемах епохи, літературної творчості, мистецьких зв'язків, суперечностях суспільного або особистого життя людини (в т.ч. автора, учня). На уроці педагог завжди акцентує увагу на темі твору та його проблематиці, проте друге нерідко губиться. У вивченні літератури проблематика криється у суперечностях реальне/художнє, образ/прототип, автор/образ письменника у творі. Типовою для романтизму є проблема вибору між почуттями та обов'язком. Чому цей вибір стає трагедією і водночас основою побудови твору? Залежно від контексту (історичного, соціокультурного) та уваги до художніх деталей в тексті, здобувачу освіти потрібно розкрити невідомі (тільки окреслені або навмисно приховані автором) властивості-підказки для

розв'язання (письменником/читачем) важливих життєвих проблем – пошуку сенсу життя, щастя, кохання, віри тощо. Проблематика художнього твору мала б виокремлюватися як з позиції актуальності для автора, так і з позиції її сучасності і значимості для юних читачів. Це проблеми героїчного, духовності, впливу війни на суспільство і людину, вибору/самовизначення у житті, стосунків поколінь (батьків і дітей), ціннісного ставлення до життя і природи тощо. За твором Ф. Кафки «Перевтілення» доцільно звернути увагу на проблему родинних цінностей (або їх відсутність), самоідентифікацію Грегора і як наслідок – важливість бути собою, вміти відстоювати своє життя, свій простір і свої цінності. В основі побудови проблемних завдань і запитань мають бути ситуації вибору, аналізу конфлікту, суперечливості фактів – їх невідповідність, невизначеність, недостатня кількість. Заглибитись у проблему та емоційно її відчувати допоможе і порівняльний аналіз окремих уривків твору з уривками екранізацій або фотофрагментів (наприклад, за творами «Гобсек», «Портрет Доріана Грея», «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа», «Старий і море»), але не як ілюстративний матеріал, а для пошуку відповідей на поставлену проблему. Чому письменники одним персонажам дають імена, а другим ні або тільки прізвисько? Ім'я «як нагороду» треба заслужити [7]. Чому у творах письменники використовують маленький зріст або вік персонажів? 1) Об'єктивно; 2) як порівняння величин матеріальне/духовне, значиме/незначиме, велич/героїзація: «у маленькому тілі часто таїться велика душа» (англійська приказка), «перлина любить ховатися в непоказній оболонці» (японське прислів'я); 3) для викриття неспроможності чи бездуховності персонажа. Проблемна ситуація передбачає суперечливість, яку здобувач освіти має самостійно розв'язати через дослідницькі методи – аналіз, синтез, порівняння, аналогію, методи логічної обробки тексту, інтерв'ю, пошук інформації, її аналіз та порівняння, висування припущень (гіпотез), моделювання ситуації, обґрунтування доказів, їх перевірку та узагальнення. Створення проблемної ситуації на уроці літератури – найвідповідальніший етап у спонуканні учнів до читання та обговорення прочитаного.

Технологія CLIL (Content and Language Integrated Learning / предметно-мовне інтегроване навчання) базується на чотирьох спільнопов'язаних компонентах: інформація, комунікація, пізнання і культура [8]. Базові

принципи – мова і інтеграція (будь-який шкільний предмет може вивчатися англійською при умові елементарного її розуміння і навичок). CLIL передбачає загальні і спеціальні вміння. Учні досліджують зарубіжну літературу за допомогою знань з іноземної мови: про країну і її автора вони мають знайти інформацію мовою письменника, прочитати уривок з твору мовою оригіналу, виконати завдання на порівняння з українським перекладом у хрестоматії. Це не навчання багатомовності (іноземна мова виступає засобом вивчення зарубіжної літератури), а розвиток вмінь вчити літературу за допомогою автентичних текстів, додаткових джерел інформації, критичного мислення – як презентує себе інший народ і як його бачить український читач.

Сучасна шкільна літературна освіта має бути зорієнтована на впровадження активного навчання, побудованого на інтересі до читання та спрямованих на його розвиток сучасних технологіях, діалозі з книгою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний Стандарт базової середньої освіти, 2020. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
2. Інтегроване навчання. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Інтегровані уроки: від теорії до практики (без автора) Освіта Нова. 13.11.2018. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/%201776-intehrovani-uroky-vid-teorii-do-praktyky>
4. Особливості розвитку мистецтва і науки у ХХ ст. (без автора) 3.10.2010. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10187/>
5. Реалізм. Wikiart «Енциклопедія візуальних мистецтв». URL: <https://www.wikiart.org/uk/artists-by-art-movement/realizm#!#resultType:masonry>
6. Художники за напрямом. Wikiart «Енциклопедія візуальних мистецтв». URL: <https://www.wikiart.org/uk/artists-by-art-movement>
7. «Що в імені твоєму?» розробка для 5-10 класів (без автора). URL: <https://urok.osvita.ua/materials/outschool/54454/>.
8. CLIL: A lesson framework. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/clil-lesson-framework>